

Vakarėjant gražios dobilienos

Iš vakaro sūnus ištepė vežimo ratus, stipriai viela suveržė įskilusią ieną, primurdė maišą šieno ir padėjo ant lentos sėdėti, po apačia pakišdamas išdilusią gūnią – kad nepamirštų rytoj, reikės nuo musių uždengti arkliui nugarą. Arklių irgi parsivedė iš vakaro, paprašė brigadininko, tas leido, įvarė į karvės ganyklą. Kai vedėsi arklių – joti bijojo – visą kelią lydėjo šuniukas. Į miestą, į tą įstaigą, kur jiems reikėjo, sūnus su dėde, tėvo broliu, buvo nuvažiavę jau vakar, nubildino juos pasitaikęs sunkvežimis, dėdė mat važiavo todėl, kad vaikas buvo dar nelabai didelis, nelabai mokėjo šnekėti su įstaigų žmonėmis. Jiedu vežė tokį pažymėjimą, kurį užvakar buvo gavę iš mažesnio miestelio, iš bažnytkaimio daktaro, iš felčerio; pažymėjime buvo parašyta, kad toks ir toks, o tai buvo dėdės brolis ir vaiko tėvas, serga tokia ir tokia liga (ligos vardas buvo parašytas lotyniškai).

Žmogus už stalo nervinosi, skubėjo, vis dirščiojo, pakėlęs nuo melsvo popieriuko akis, pro langą, kur brezentinės mašinos signalą pypino jo draugas, vienoje rankoje laikydamas meškerykotį.

– Šlamštas! – piktai pasakė žmogus ir žengė žingsnį, juodi, gražiai ištepti batai blizgėjo. – Žinot, kur tą popierių galit padėti?

Sūnus, kad ir nelabai didelis, jau žiojosi, bet staiga užmiršo reikalingą žodį ir graudžiom akim pažiūrėjo į dėdę, kuris turėjo išgelbėti, bet dėdė buvo nuolankus žmogus, ilgus metus tarnavęs pas tokį Klaipėdos vokiečių (jo pavardė bene tikrai buvo Šikidansas). Supirkinėdavo su juo aplinkiniuose bažnytkaimiuose arklius ir paskui jodydavo ar tik ne į Latviją, ar dar kur, dėdė buvo pripratęs Šikidanso klausyti, užtat ir dabar linguodamas galvą patvirtino, kad popierius iš tikro nekoks, dabar mato ir jis, dėdė, – reikia geresnio.

– Gerai, drauge... – dėdė ketino pridurti dar kokį žodį, bet nepridūrė, tik tai prisimerkęs pasižiūrėjo į žmogų už stalo. – Gerai... Ieškosim kito, tik malonėkit pasakyti, iš kur mums reikia pažymėjimą gauti?

Sūnus pripuolė arčiau prie stalo, prišoko – nelauktai ir įžūliai, nes žmogus žengtelėjo atgal, keldamas aukštyn ranką, tarytum gintųsi nuo galimo smūgio.

– Tėvui visai prastai... Plocho, plocho¹... Gal manot, kad mes su dėde išsigalvojam, patys tą raštą pasirašėm? Antspaudas, matot, yra, parašas – irgi! Neduos juk sveikam žmogui...

Žmogus gal ne viską suprato, ketino kreiptis į nustėrusį, sutrikusį dėdę, kad tasai išverstų, ką vaikas sako, bet dėdei bus pasirodę, kad Šikidansas sukirto rimbu arkliui, ir dabar jau įtempus reikia laikyti pavadžius. Dėdė dabar jau buvo lyg ir koks žmogaus už stalo bendras. Pyktelėjęs pažiūrėjo į vaiką, paskui į žmogų, pakraipė galvą, norėdamas pasakyti, kad vaikas yra vaikas, kad ne viską jis išmano.

– Na, na, bus gerai, rytoj atsivežkit kartu tėvą į rajono ambulatoriją, tegul visi gydytojai patikrins, parašys popierių, uždės apvalų antspaudą – to felčerio tikrai trikampis. Gausit kaip reikiant pažymą, tada jau bandysim siųsti telegramą.

Šitaip pasibaigė vakarykštė diena ir jų kelionė. Išėję iš kabineto, abu tylėjo, dėdė dar mėgino švelninti ne visai gerą atmosferą, bet vaikas su juo atsisveikino, nebevažiavo nė sunkvežimiu, pylė pėsčias penkiolika kilometrų, gaila buvo pinigų, tam rupūžei bažnytkaimio šundaktariui dešimkę įkišo, kad parašytų, kad nelieptų vežti tėvo į miestelį, juk visą laiką gydė, žino, koks tėvo stiprumas. Parašė!.. Ar jis nežinojo, kad su tokiu popieriu rajone nieko nepeši, kad nesusigraudinsi? Žinojo! Kad jis kur susviltų!

Šįryt išvažiavo anksti, neprašė dėdės pagalbos, susitvarkys pats. Dar sykį patikrino, suvaržė pakinktus, sutampė visus diržus, kad tikrai stipriau jie laikytų vežimą, kad mažiau trankytų, nes tėvui ne visai gerai viduriuose – iškilo pilvas, tino kojos, o praeitą savaitę iš kito bažnytkaimio dviračiu atvažiavęs savamokslis daktaras (tam irgi davė dešimkę) pasakė, kad tėvo širdis esanti ne vietoje, o pasmukusi žemyn.

– Tai ką daryti? – baugščiai klausė motina, o sūnus tuo tarpu trypė priemenę ir valdėsi nepasakęs kokio negero žodžio savamoksliui.

– Išrašysiu vaistų, neuždelskit gauti, turėtų pagerėti, nors naujos širdies nebeįdėsi. – Jis dar paminėjo kažkokį neaiškų žodį, kažkokį miokardą, ar kaip.

Tėvas sėdasi sunkiai, sūnaus ir pražilusios žmonos prilaikomas, sūnus aptaiso aplink dar ne visai išdžiūvusius dobilus – irgi iš vakaro prisipjovė – ir pajuda. Sūnus įdėmiai laiko įtempęs vadžias, net rankos nutirpsta, motina lieka stovėti kalakutžole apaugusiame kieme – nedidukė, ant pilvo susidėjusi rankas ir gal ne tokia kaip visada. Sūnus mikliai darbuojasi vadžiomis, sukinėja arklių čia į vieną, čia į kitą pusę, arklys greitai ir pats ima susigaudyti, kodėl taip reikia sukinėtis, aplenkinėjo akmenis, nors visiškai išvengti buvo neįmanoma; vaikas paėmė vadžias į vieną ranką, o kita apglėbė kaulėtą tėvą, laikė prispaudęs prie savęs, keldamasis nuo pasostės, kad spyruokliuotų kojos, kad mažiau kratytų tėvą, nes jam viduje labai skaudėjo.

Kur tu velnio atvažiuosi jei ne pirmutinis, tai nors ne paskutinis! Prie ambulatorijos žmonių buvo daugybė – seniai, vaikai ir moterys gulinėjo patvoriais, valgė virtus kiaušinius ir net lašinius, kiti buvo apsiraišioję akis ir nosis, kiti ant baltų raiščių pasikabinę rankas. Rodės, pats šėtonas įsisuko į žmonių būrį ir užsiutęs, nesidairydamas tvojo kam pakliuvo, išdaužė veidus, išmalė akis ir išsukiojo kojas, murdė keliais pilvus, ir dabar visi tie žmogeliai šlitinėjo ir sėdinėjo patvoriais, laukdami išganymo, – iš ten, kur varstėsi, trinksėjo ambulatorijos durys.

Kol prie senos ajerais apaugusios kūdros iškinkė ir pririšo arklį, kol atėjo abudu, eilė prie registratorės pasidarė didžiausia, ir tada sūnus nutarė stoti į ją pats, pasiėmęs apipelijusį tėvo pasą, o tėvas, pūtuodamas ir vengdamas stipriau pastatyti koją, bijodamas užkliūti už kokio beskubančio žmogaus, išėjo laukan, prisidėdamas prie tų, kuriuos apvanojo šėtonas.

Dar viskas būtų gerai, jei priekyje stovėję žmonės nepradėtų šnekėti, kad šiai dienai registravimas baigtas. Sako, užrašys dar kelis, o kitiems teks rytoj.

– Šito tai nebus! – pasakė vaikas, kai dar pajudėjo per kelis žmones. Pasakė piktai ir ne visai vaikišku balsu, nes registratorė užsiplieskusi paklausė:

– Ko nebus?

– Kad mus užrašytumėt tik rytojui.

– O kas taip nutiko? – atlyžo registratorė, bet įdubusiais skruostais moteris ėmė niurnėti, kad registratorė tik plepanti, žmonėms nuo stovėjimo baigia kojos sutinti. Kai užrašė moterį, vaikas pasakė:

– Ne man reikia. Tėvas laukia ambulatorijos patvory.

– Ko jis pats neatėjo? Reikia pačiam.

– Kad jis nelabai nori eiti, ir prašom tuojau pat jį užrašyti!.. – Sūnus pro žmones kišo registratorei pasą. Žmonės ėmė šaukti, stumdami vaiko ranką, bet ji buvo stipri, nors ir aptirpusi nuo vadžių laikymo.

– Iš kur toksai būsi? – rėkė kita senyva moteris, jos rankos drebėjo, o lūpa irgi, ir vaikui jos pagailo. Jis pasakė:

– Nesigrūščiau, jei taip nereikėtų. Tėvui būtiniausia prieiti prie daktaro, patikėkit. Be reikalo nesigrūščiau.

Gal dėl to, kad jis tuos žodžius pasakė labai ramiai, kaip koks suaugėlis, žmonės nebešaukė, praleido jį, ir sesutė užregistravo tėvą.

Kai prie daktaro durų pirma jų liko du žmonės, vaikas išėjo į ambulatorijos kiemą, susirado pasienyje išsitiesusį tėvą: nuo abiejų kojų kaliošai buvo nukritę, galva persikreipusi, pasvirusi į šalį – jis snūduriavo. Žmonių jau buvo gerokai apmažę, ne vienas gavo išrišimą ir nuėjo savo keliais.

– Ar jau? – kažkaip abejingai paklausė tėvas, maudamas ant kojos kaliošą.

– Du žmonės beliko prieš mus.

Tėvas ėjo pamažu, sunkiai, džiaugdamasis, ir vis tiek bijodamas; o gal vaikui tik šitaip atrodė iš jo nutolusio, pavargusio veido, iš netvirtų žingsnių.

Kai paminėjo jų pavardę, vaikas padėjo tėvui nusivilkti milinį švarką stacia apykakle, ir tėvas į gydytojo kabinetą įėjo vienmarškinis. Baisiai ilgai vaikui reikėjo laukti, pasilikus koridoriuje. Į kabinetą įeidavo vis nauji ligoniai, o su jais kartu ir koks daktaras ar seselė, prasivėrus durims, sūnus matydavo pasienyje ant kušetės paguldytą tėvą, sulenkusį kojas, net iš čia, iš koridoriaus, buvo aišku, koks išpampęs ir pamėlynavęs jo pilvas. Gydytojas vis spaudė jį, maigė ir klausinėjo: ar taip skauda, o taip labiau, o šitaip? Net durims užsivėrus jis girdėjo gydytojo žodžius, negirdėjo, ką atsakė tėvas, pastaruoju laiku tėvas kalbėdavo labai tyliai, ir motinai tai buvo ženklas, kad labai blogai.

Kai iš kabineto išeidavo vaikui matytas daktaras – jis iš tiesų kelis kartus lakstė nežinia ko – vaikas norėdavo prieiti prie jo, paklausti, ką nors sužinoti, bet nedrįsdavo. Po kurio laiko jauna seselė pasirodė iš kabineto, rankoje laikydama kelis popieriukus, ir paklausė, ar anasai yra jo tėvas, ar vaikas jo laukia.

– Mano, – apsidžiaugęs atsakė jis, ir seselė spėjo pamatyti, kaip vaiko akyse akimirkai pasirodė išgąstis. – O kas?

– Nesibaiminkit... Nesibaimink. Čia gydytojai išrašė receptų. Norime padaryti tyrimus, tėvui teks kokių pusvalandį pas mus pagulėti, o tu skubėk į vaistinę, užsakyk vaistus. Bus greičiau. Ar pinigų turi?

– Aha, – atsakė jis, pačiupinėdamas milinį tėvo švarką.

Eidamas į vaistinę, jis mėgino perskaityti receptus, bet negalėjo – taip negražiai buvo parašyta. Pastebėjęs, kad pro kabineto langą į jį žiūri seselė, sūnus sutriko, kažko susigėdo, stipriau spaudė prie šono, po pažastim, milinuką, pagalvodamas, kad seselė labai išvargusi, gal labiau už jį.

Vaistininkė sukruto, pasišaukė iš kito kambario mergaičiukę, liepė kuo greičiau padaryti.

– O kur tavo ligonis?

– Čia pat, dar pas daktarus.

– Užėik po pusvalandžio, padarysim.

Išėjęs žvilgtelėjo į bažnyčios bokšto laikrodį, paskui patraukė prie maurais apaugusios kūdros, arklį rado suėdusį beveik visus dobilus, ramiai vėpsantį, lyg nereikalingą daiktą atkišusį apatinę lūpą. Atsisėdo ant vežėčios, nuleido kojas ir žiūrėjo pirmiau į arklio karčius, į tarpais sukrutancias jo ausis, o paskui į žalsvą kūdros vandenį, kur abejingai, tingiai kurktelėdavo žalios varlytės. Pagalvojo apie brolių, kuris dabar tikriausiai laukia telegramos, gal ne telegramos, o žinios, juk parašė prieš dvi savaites, kad tėvui negerai. Paskui patapeno dobilų prikimštą maišą, patikrino vežimą ir pajuto, kad viskas – ir vežimas, ir tas maišas, ir arklys, ir kūdra jo akyse ir galvoje šitokie atsispindi paskutinį kartą, kad jau niekada taip nebebus. Vaikas pajuto, kaip mažutėlaitę akimirką – lyg netekus sąmonės – sustingo bažnyčia su bokštu ir laikrodžiu, vaistinė, kurios duris nuolat varstė ir varstė kažkokie iš miglos padaryti, nerealūs žmonės, kelias – lyg nitys staklėse. Jam suskaudo paširdžiuos ir galvoj.

– Jau reikia eiti, – atsigavęs tarė vaikas arkliui, kūdrai ir vežimui, žiūrėdamas į bažnyčios bokšto laikrodį.

Kaip tik tėvą išleido tuo metu, kai sūnus pravėrė ambulatorijos duris; vaikas dar kartą pamatė pavargusią seselę, kuri neseniai padavė jam receptus.

Tėvas ramus ėjo artyn, tiesdamas rankas ir kišdamas jas į sūnaus laikomo švarko rankoves; vaikas skubiai susegiojo sagas.

– Ilgai užtrukai, – pasakė sūnus, prilaikydamas tėvą už rankos, kai, lydimas žmonių akių, tas žengė per slenkstį.

– Ką? Nuodugniai patikrino. Net pilvą skauda. Taip niekada nebuvo tikrinę. Palauk, o pažymėjimas? – sutriko tėvas.

– Tikrai... – atsiminė ir vaikas, atsiminė ir susigėdo: dėl to pažymėjimo juk ir važiavo, pažymėjimas svarbiausia, ir užmiršo!

Juos pasivijo ta pati pavargusi seselė, pasivijusi padavė vaikui lapelį, liepė nedelsiant eiti tenai, kur buvo vakar.

– Eik vienas, tėvas tegu pasiils, palaukia, – pridūrė ji. – Tėvo tenai nereikia.

– Ačiū, sesut... – padėkoja tėvas, o ne jis. Padėkoja labai tyliai, sūnus išgirdo, sūnus pripratęs prie jo bejėgio balso, o seselė gal negirdėjo.

Palikęs tėvą atokiame ambulatorijos sodelyje, pavėsyje, vaikas nuskubėjo į vaistinę, atlėkė su vaistais, tėvas tuoj pat susipylė į burną miltelius, išvyniojęs popierėlį.

– Šituos aš jau žinau... – šnibždėjo jo lūpos. – Nuo jų ne taip skauda.

Nueidamas vaikas po kurio laiko atsisuko, bet tėvo nebuvo matyti, jisai turbūt atsisėdo ar atsigulė.

Įstaigoje jo nepažino, ir vaikas dėl to nusiminė. Dėdės Šikidansas nebuvo matęs tiek arklių, kiek tasai, už stalo, žmonių. Dar sunkiai vaikas pateko ir į kabinetą, nes jau lauke toks raudonsprandis vyrukas sustabdė ir pasakė, kad darbas prie pabaigos, tegu užaina rytoj.

– Rytoj nenoriu, dabar!.. – piktai atsakė vaikas ir praėjo pro šalį, nebeklausydamas, kokius griausmus ant jo verčia tas vyriūkštis.

– Ko reikėjo? – tingiai paklausė žmogus, artindamasis nuo lango ir liepdamas uždaryti juoda oda apmuštas duris.

– Daktarai parašė. Anas – iš to šundaktario – vakar netiko.

Pasisvyruodamas žmogus neskubėdamas skaitė popierių, žengė vėl artyn lango, išsitraukė akinius, atrodė, jis negalėjo patikėti. Atsisukęs net pasižiūrėjo į vaiką.

– Ar pasiuto? Kaip galėjo parašyti?

– Kas pasiuto? Reikėjo, užtat parašė...

Žmogus dabar žiūrėjo į tą išstypusį vaiką, paskui vėl į popierių. Tas vaikas, tas žmogeliukas, buvo apsirengęs labai prastai, susiglamžęs, jo marškinių rankovė sulopyta.

– Tai ką – dabar gavai tą raštą?

– Prieš pusvalandį...

– Tai šunsnukiai! Jiems tik rašyti, tik ant kitų galvų krauti! – dūko žmogus

ir puolė prie ragelio, ieškodamas vyriausiojo gydytojo, bet vyriausiasis, matyt, tam ir yra vyriausiasis, kad anksčiausiai išeitų, – žmogus jo neberado. Tada paklausė:

– O kur tavo tėvas?

– Ar ne vis tiek?

– Kur tėvas, klausiu?

– Guli ambulatorijos kieme, bet jam sunku vaikščioti, ir jis čia negalės ateiti. Jis laukia manęs ambulatorijos sode. Jei labai reikia, galėčiau jus nuvesti ir parodyti.

Žmogus jau tikrai pyko. Tas vaikas su savo šiurkščiais atsakymais ėmė jį siutinti.

– Šunsnukiai, galvijai! – plūdosi, vis labiau įsivarydamas, bet vis dėlto sėdosi prie stalo, raukė kaktą, galvojo, pasikasė paausius, pamirkė plunksnakotį į apdulkėjusią violetinio rašalo rašalinę, kažką parašė, perbraukė, vėl pasimirė plunksną ir vėl rašė. Pagaliau atrakino seifą, išėmė kapšį, iš jo ištraukė antspaudą, papūtė – labai atidžiai, rūpestingai – ir ilgai spaudė, atsargiai kraipydamas, kad aiškiai išeitų.

– Viskas! – tarė paduodamas raštą ir dabar jau šypsodamasis. – Pagaliau viskas, – pridūrė jis, užtrenkdamas ir užrakindamas seifą, o vaikas atsisveikino ir išėjo į paštą paduoti telegramą.

Senojų vietoj, toj, kur paliko, tėvo neberado. Pamatė jį po kita obelimi, ir nuo ankstesnės vietos iki tos buvo nusidriekusi ilga driūžė per žolę. Tėvas, matyt, miegojo, užsimetęs seną kepurę ant akių, ir sūnus valandėlę žiūrėjo į išvoliotą žolę, į spurdančius išguldytus dobilus. Niekas nesakęs jis nuėjo ir pakinkė arklių, apgrėžė ratus, privažiavo arčiau, ir tada tėvą rado atsibudusį ir besitaisantį, jis nujautė, kad jau buvo laikas važiuoti.

– Viską sutvarkiau, vos paspėjau į paštą. Įpuoliau beuždarant duris... Taip gerai šiandien išėjo, – tarė tėvui.

– Labai gerai, vaike. Tu ir prisivarginai... Kad pasisekė, tai pasisekė... – Šypsodamasis žalsvai samaninėmis akimis jis žiūrėjo į brydę tarp obelių ir paaiškino: – Po truputį slinkau ir slinkau, kai saulė pradėdavo spiginti į akis.

– Aha, – atsakė sūnus, ir jie greitai išvažiavo, artėjo vakaras. Važiuojant per akmenimis grįstą miestelį, ratai smarkiai šokinėjo, arklys buvo išsiilgęs žingsnio, sūnaus rankos ir jis pats buvo pavargęs, todėl viskas išėjo ne taip, kaip atvažiuojant, bet tėvas pasakė, kad jam ar nuo vaistų, ar šiaip, bet jau daug geriau, nereikia labai saugotis, tegu tranko. Pasukę į kitą gatvę, jie pavijo žmogų, ant svarbaus popieriaus uždėjusį antspaudą, jis vaiką atpažino, tėvas norėjo kelti kepurę, pasisveikinti, pasakyti ačiū, bet sūnus sulaikė jo pageltusią ranką.

Kai išvažiavo už miesto ir akmenų ant plento buvo nedaug, tėvas pats ėmė taisyti vadžias ir raginti arklių.

– No, – sakė jis. – Nusistovėjai per dieną, o aš nusigulėjau. Noo!..

Tiktai kai įvažiavo į savo kaimo laukus, kai ėmė labai pamažėle brėkšti, tėvas paprašė sūnų, kad važiuotų lėčiau, ir sūnus sutramdė įvartą arklių, vėl ėmė saugotis akmenų ir taisyti vadžias. Tėvas sėdėjo tiesus, pakėlęs galvą, jo pavande-

niavusios samaninės akys matė lygų, suvažinėtą kaimo keliuką. Šalia kelio buvo dobiliena, ir joje ant didelių ratų stovėjo arklinis grėblys, pavargęs ir negyvas, žiogas šoktelėjo ir sustingo ore, tenai, toliau, iš trobos į kiemą išėjo žilas kaimynas, susitvarkė dabar žmogus gyvenimą, anksčiau buvo pasimaišęs, vis pildavo kieme, prie upeliūkščio, nedidelius antkapius, statydavo kryžius ir klūpodavo dienų dienas. Kaimynas iš lėto kėlė ranką ir taip pat iš lėto žiojosi kažką sakyti, bet neišsižiojo, taip ir liko stovėti – pažaliavęs ir svyruojantis; kitoj sodyboj vaikščiojo baltmarškinis senukas, klausydamasis, kaip užia bitelės aviliuose, žaliu ledu apsitraukusi dūlavo trečio kaimyno kūdra, išstybo pakelės medžiai, pasidarė plo-nyčiai kaip varvekliai, ant varinių vielų kabojo obuoliai obelyse.

Arklys lėtai lėtai kilnojo kojas, nuspirdamas pasitaikančius akmenis, ratai pasidarė tamsžaliai, ir sambrėškoj buvo sunku juos atskirti nuo žolės; margų karvių pulkai pamaži artėjo iš visų pusių, būriai avių iškišo liežuvius, bet nebliovė.

Vakarėjant jie važiavo artyn, prie namų, tėvas tebesėdėjo tiesus, žiūrėjo į priekį, sūnus jau pamatė keliuku atbėgant šuniuką. Žila motina stovėjo kieme tarp kalakutžolių, ant prijuostės susikeitusi rankas.